

مجموعه تئاتر شهر

این مجموعه در آغاز فعالیت، توسط سازمان جشن هنر شیراز اداره می شد که بعدها این وظیفه به رادیو و تلویزیون واگذار شد. بعد از انقلاب سرپرستی این مجموعه به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سپرده شد. اداره کل هنرهای نمایشی به عنوان متولی فعالیت های تئاتری این مجموعه محسوب می شود.

با انتصاب حسین پارسایی به سمت مدیر اداره کل هنرهای نمایشی، مدیریت مجموعه تئاتر شهر به شهریار رشیدعلی پور واگذار شد. اسفند ۸۴ با انتصاب علی پور به سمت معاون اداری - مالی اداره کل هنرهای نمایشی، جواد افشین نژاد به همراه محمد خبری برای سرپرستی تئاتر شهر برگزیده و به سمت مشاور اجرایی رئیس اداره کل هنرهای نمایشی منصوب شدند. سال ۸۵ با بازنشستگی افشین نژاد، مهرداد رایانی مخصوص به این سمت رسید.

اواخر مهر ماه سال ۸۷ نیز به دنبال تصمیم رایانی مبنی بر ادامه تحصیل در خارج از کشور، محمد حیدری جایگزین او شد.

مجموعه تئاتر شهر به عنوان تنها مرکز تئاتر حرفه‌ای کشور، ساختمانی است مدور و استوانه‌ای، در تقاطع دو خیابان انقلاب و ولی عصر (عج) و ضلع غربی پارک دانشجو در چهار راه ولی عصر (عج). فکر احداث یک مرکز تئاتر برای تهران در اوایل دهه ۴۰ خورشیدی مطرح و با گسترش تفکر احداث سالن نمایشی برای پایتخت نشینان بالاخره کلنگ تئاتر شهر تهران در سال ۱۳۴۶، در محل کافه شهرداری به زمین زده شد.

طراحی این ساختمان به عهده «امیرعلی سردار افخمی» از بنیانگذاران جریان معماری پیشرو ایران بوده است.

در معماری این ساختمان مدور، ستون‌های قرینه به سبک ستون‌های تخت جمشید طراحی شده است که باعث می‌شود ساختمان شباهت زیادی به خیمه داشته باشد. بالای ساختمان گنبد نیم مدوری طراحی شده که یادآور «برج طغرل» و معماری دوره ایلخانیان است. در نمای ساختمان، ترکیبی از کاشی و آجر به کار رفته است؛ ترکیب کاشی فیروزه‌ای رنگ به شکل انتزاعی و استفاده از آجر برجسته که در دوره‌های مختلف تاریخی به ویژه در دوره ایلخانیان وجود داشته است. شاید مهم‌ترین ویژگی تئاتر شهر در پلان دایره‌ای شکل آن باشد. این پلان ترکیبی از معماری یونان و روم قدیم و بناهای مربوط به نمایش، مانند پانتوم و کلوژیوم است. اینگونه پلان‌ها در زمان ناصرالدین شاه وارد معماری ایران شد. فضاهای داخلی این بنا با پیچ و خم‌های حاصل از پیروی طرح از هندسه غالب، حالت رمز و رازگونه به خود گرفته و گویی فرد را در هزارتوی خود اسیر کرده، چنانکه ویژگی هنر است.

مجموعه تئاتر شهر، هفتم بهمن ماه ۱۳۵۱ با روی صحنه رفتن نمایش «باغ آبالو» به کارگردانی آربی آوانسیان با بازی داریوش فرهنگ، سوسن تسلیمی، مهدی هاشمی، فهیمه راستکار و پرویز پورحسینی به عنوان مدرن‌ترین سالن تئاتر تهران افتتاح شد.

این مجموعه تا حدود سال ۵۹ از سه تالار اصلی، چهارسو و تالار شماره ۲ تشکیل می‌شد.

تالار اصلی که مهم‌ترین هدف سازندگان تئاتر شهر بود در دو طبقه با ظرفیت حدود ۵۷۹ نفر طراحی شده است. این تالار از تمامی تجهیزات فنی نظیر صحنه‌گردان الکتریکی به قطر ۱۱/۵ متر، آسانسور دکور، سیستم آویزهای بالارونده برای دکور، دهنه متحرک صحنه، پرده و امکانات سینمایی و سیستم کامل نور و صدا برخوردار است. عمق صحنه ۱۵ متر، ارتفاع پرده صحنه ۱۰ متر، پهنای صحنه از جلو ۱۹ متر، پهنای صحنه از دهانه ۱۶ متر، پهنای صحنه از وسط ۲۶ متر و طول دهانه آن از ۱۲ تا ۱۴ متر تغییرپذیر است.

همزمان با این سالن، دو سالن چهارسو و تالار شماره ۲ نیز راه اندازی شدند. تالار چهارسو در طبقه زیرین پشت ساختمان اصلی قرار دارد. این تالار مخصوص نمایش‌های ایرانی که احتیاج به سن مدور دارد، ساخته شده است. این سالن از

۱۲۰ تا ۳۵۰ نفر بستگی به نوع نمایش، ظرفیت تماشاگر دارد.

تالار شماره ۲ برای نمایش‌هایی طراحی شده که حدود سه تا شش بازیگر دارد. این سالن حدود ۱۵۰ نفر گنجایش دارد.

سال ۱۳۵۹ با توجه به نیاز به سالن‌های جدید، یکی از انبارهای تئاتر شهر تغییر کاربری داده و به نام سالن قشقایی – برگرفته از نام شهید حسین قشقایی – معروف شد. این سالن پس از مدتی به دلایلی تعطیل شد.

تالار قشقایی در سال ۷۷ با اجرای «بانو آئو» به کارگردانی بهرام بیضایی بازگشایی اما به دلیل پاره‌ای از تعمیرات با شکل جدید در مهر ماه ۷۸ افتتاح شد. این تالار با شکلی سه گوش، حدود ۲۵۰ نفر گنجایش داشت و برای اجرای نمایش‌های سنتی – ایرانی مناسب بود. با فعال شدن تماشاخانه سنگلج و به دلیل نامناسب بودن عمق صحنه دو نقطه کور برای تماشاگران، این تالار در سال ۱۳۸۱ با گنجایش ۱۵۰ نفر و عمق صحنه مناسب مجدداً راه‌اندازی شد.

از حدود سال ۷۷ برای بهره‌برداری مناسب از فضاهای تئاتر شهر، برخی از بخش‌های بی‌استفاده آن تبدیل به سالن‌های جدید شد. این سالن‌ها عبارتند از: تالار سایه، تالار نو، خانه خورشید و کافه تریای سالن که برای اجرای نمایشنامه‌خوانی به کار گرفته شد.

در محوطه جلو و پشت ساختمان نیز دو سن روباز برای اجرای نمایشنامه‌های خیابانی طراحی شده است.

براساس مصوبه شورای راهبردی تئاتر کشور (اردیبهشت ۱۳۸۶) هویت برخی از تالارهای نمایشی مجموعه تئاتر شهر به این نحو تشریح شده است:

تالار اصلی: اجرای تئاتر کامل یا فراگیر

(اثری که به لحاظ متن، مضمون، تعداد و نوع بازیگر، نحوه کارگردانی، طراحی لباس و ... دارای ویژگی منحصر به فرد و حرفه‌ای بوده، وجهت و مقبولیت لازم را داشته و در جلب تفکر عموم تماشاگران موفق باشد.)

تالار چهارسو: اجرای نمایش‌های مولف

(اثری که توسط کارگردانی با ویژگی‌های مولف خلق شده باشد، بدیهی است متن نمایش می‌تواند ایرانی، خارجی و اقتباسی باشد، یا در سبک‌ها و گونه‌های مختلف نمایشی به اجرا برسد.)

تالار قشقایی: اجرای آثار و متون نمایشی ایرانی

تالار سایه: اجرای آثار ترجمه شده خارجی، اقتباسی یا برداشت آزاد قصه‌ها و رمان‌های خارجی

کارگاه نمایش: آثار کارگاهی و تجربی به معنای حرفه‌ای

مجموعه تئاتر شهر دارای سالن انتظار و قسمت‌های پذیرایی، کافه تریا، بوفه، کتابخانه، مرکز اسناد، کتابفروشی و بخش‌های اداری است. محوطه باز اطراف بنا در مجاورت خیابان ولی عصر (عج)، پارک دانشجو و خیابان انقلاب نیز بخشی از

۱۴۹

چشم انداز
فناوراپران

مجموعه تئاتر شهر محسوب می‌شود.

اهداف:

- ۱ - برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای عمومی نمایش‌های حرفه‌ای در سالن‌های مختلف مجموعه تئاتر شهر
- ۲ - ارائه خدمات و فراهم کردن شرایط برای گروه‌های نمایشی، جهت تمرین
- ۳ - انجام امور اجرایی مرتبط با برگزاری جشنواره‌های مختلف هنرهای نمایشی
- ۴ - مشارکت و برگزاری مراسم گشایش و پایانی جشنواره‌ها و جلسات نقد و بررسی نمایش‌ها
- ۵ - میزبانی از جشنواره‌های ملی و بین‌المللی

۱۵۰

چشم‌انداز
تئاتر ایران

- ۵ - در اختیار قرار دادن امکانات و سالن‌ها جهت جشنواره‌های داخلی و بین‌المللی هنرهای نمایشی با هماهنگی اداره کل هنرهای نمایشی
- ۶ - همکاری با دبیرخانه دائمی جشنواره‌ها در مواقع ضروری
- ۷ - فراهم کردن زمینه‌هایی جهت تمرین و اجرای گروه‌های نمایشی در تالارهای مجموعه بویژه گروه‌های شهرستانی در ایام جشنواره
- ۸ - حفظ و صیانت از وسایل و امکانات مجموعه تالارهای تئاتر شهر
- ۹ - تهیه و ترمیم وسایل نوری، صوتی و فنی و امکانات لازم جهت مجموعه تالارها و گزارش نواقص و پیگیری جهت رفع آن
- ۱۰ - نظارت بر مراحل تمرینی و اجرایی گروه‌های نمایشی که در مجموعه تالارهای تئاتر شهر حضور پیدا می‌کنند.
- ۱۱ - برنامه‌ریزی و انجام امور اجرایی مربوط به جشنواره‌های هنرهای نمایشی براساس مصوبات شورای برنامه‌ریزی و هماهنگی فعالیت‌های معاونت هنری در چارچوب سیاست‌های وزارتخانه
- ۱۲ - پیش‌بینی بودجه و نیروهای تخصصی و دستگاه‌های جدید برای تالارهای تئاتر شهر
- ۱۳ - رده‌بندی سالن‌های تئاتر شهر و رعایت اولویت‌های حرفه‌ای توسط کارشناسان تحت سرپرستی
- ۱۴ - در نظر گرفتن راهنمایان هنری بویژه به کار گرفتن دانشجویان هنری در جشنواره‌ها برای راهنمایی مردم در استفاده صحیح از تالارها و برنامه‌ها
- ۱۵ - جمع‌آوری اطلاعات مربوط به تعداد تماشاگران و بازدیدکنندگان و طبقه‌بندی اطلاعات نمایشگاهی در طول سال
- ۱۶ - سازماندهی فعالیت‌های مربوط، تقسیم کار، تعیین وظایف و حدود مسئولیت‌ها و اختیارات واحدهای تحت سرپرستی

اعضای شورای انتخاب آثار مجموعه تئاتر شهر

مجید سرسنگی، ایرج راد، بهروز غریب‌پور، حسین مسافرآستانه، محمدعلی خبری، حسین پاکدل و ایوب آقاخانی (سخنگو)

با توجه به وضعیت بازسازی تئاتر شهر و توقف اجرای عمومی نمایش‌ها در نیم‌سال دوم ۸۶، اجرایی شدن مصوبات این شورا در سال ۸۶ به سال ۸۷ منتقل شد و به دنبال آن این شورا به کار خود پایان داد. گفتنی است در کنار این مصوبات، نمایش‌های منتخب جشنواره‌های آیینی - سنتی، فجر و همایش آیین‌های عاشورایی و ... از دیگر تعهدات اجرایی تئاتر شهر در سال ۸۶ بودند که اجرای عمومی خود را در سال ۸۷ پیگیری کردند.

مشکلات:

- فقدان اساسنامه و آیین‌نامه اجرایی

شرح وظایف:

- ۱ - ایجاد، نگهداری و ثبت و ضبط اطلاعات مربوط به نمایشگاه‌های عکس تئاتر، ماسک، عروسک و ... همچنین جمع‌آوری اسناد و مدارک (پوستر، کارت دعوت، کاتالوگ، آفیش، بروشور، عکس و موارد دیگر) مربوط به گروه‌هایی که اجرای نمایش دارند.
- ۲ - ایجاد بایگانی فیلم و نوارهای صوتی (افکت، موسیقی متن) و تصویری در زمینه‌های آموزشی و فرهنگی جهت استفاده گروه‌های نمایشی
- ۳ - مشارکت در برگزاری نمایشگاه‌ها، همایش‌ها، کنگره‌ها و غرفه‌های فروش کتاب با هماهنگی حوزه معاونت هنری
- ۴ - آماده‌سازی تالارهای تئاتر شهر جهت اجرای برنامه‌های هنری، سخنرانی‌ها، همایش، افتتاحیه و اختتامیه جشنواره‌های مختلف و جلسات نقد و بررسی

- عدم ارائه برنامه سالانه از سوی مدیریت به دلیل نبود سیستمی مشخص برای تصمیم‌گیری‌های متمرکز در مجموعه تئاتر شهر
- نامشخص بودن جدول اجرایی سالانه سالن‌ها
- تشکیل نشدن شورای انتخاب آثار به دنبال پایان کار این شورا در سال ۸۶
- فعال نشدن شورا در سال ۸۷ ناشی از این است که درصد بالایی از آثار مجموعه تئاتر شهر، از جشنواره فجر و جشنواره‌های دیگر به تئاتر شهر راه پیدا می‌کنند و جای خالی آن چندان احساس نمی‌شود.
- عدم تفویض اختیار تصمیم‌گیری برای شورای انتخاب آثار
- انتخاب آثار، برای اجرا در سالن‌های تئاتر شهر معمولاً براساس معیارهای انتخاب جشنواره فجر و سایر جشنواره‌ها انجام می‌گیرد.
- نبود بررسی در نحوه ارائه نمایش، برنامه‌ریزی فصل مورد نظر برای اجرا و ضعف در امر تبلیغات

- مشخص نبودن معیاری برای سنجش و ارزشیابی سطح کیفی آثار، جهت استمرار در اجرا
- توقف اجرای آثار پرمخاطب در نقطه اوج استقبال مخاطب، به دلیل حاکمیت ذهنیت اجرای نوبتی
- نامشخص بودن حد نهایی اجرا برای یک اثر موفق تئاتری، به دلیل محدود بودن تعداد سالن‌های موجود
- موفق نبودن برخی از آثار برگزیده جشنواره در اجرای عمومی
- مشکلات زمان‌بندی اجراها، به دلیل استفاده گروه‌های نمایشی از بازیگران مشترک

- نبود تقسیم‌بندی درست و مناسب برای استفاده از یارانه دولتی
- افت کیفیت هنری آثار، به دلیل مشکلات اجرایی تولید و دغدغه‌های حاشیه‌ای کارگردان‌ها در بخش مالی

راهکارها:

- تدوین اساسنامه و آیین‌نامه اجرایی
- مشخص کردن دامنه قدرت عمل و اختیارات مدیر مجموعه تئاتر شهر از طریق تدوین و تصویب اساسنامه
- تشکیل شورای انتخاب آثار و تنفیذ اختیار تصمیم‌گیری برای یک سال تئاتر شهر
- انتخاب آثار برای اجرا، بر اساس معیارهای شورای تئاتر شهر و نه معیارهای جشنواره‌ای
- برنامه‌ریزی جهت اجرای نمایش‌های ایرانی و خارجی، مدرن و سنتی به طور همزمان در سالن‌های تئاتر شهر، برای جذب سلاقی مختلف مخاطبان
- در نظر گرفتن معیارهایی مشخص برای ارزیابی سطح کیفی آثار
- انعقاد قرارداد با کارگردان‌ها، مبنی بر مهلت دو هفته اجرا برای آثاری که با استقبال روبه‌رو نمی‌شوند و تمدید اجرای آثاری که ۳۰ اجرای خود را با موفقیت پشت سر گذاشته‌اند.
- در نظر گرفتن ارزشگذاری مالی و بهره‌مندی از یارانه دولتی برای آثار با کیفیت و موفق
- ایجاد شرایط اجرای آثار هنرمندان متقاضی - با حمایت مرکز - در سالن فرهنگسراها
- اجرای تورهای تئاتری در شهرستان‌ها توسط اداره کل هنرهای نمایشی برای برون‌رفت از وضعیت فعلی حاصل از کمبود سالن نمایش
- استفاده بهینه از سالن‌های بدون استفاده با مدیریت اداره کل هنرهای نمایشی
- برگزاری رپرتوار، به عنوان راهکاری برای اجرای دوباره نمایش‌های پرمخاطب و استفاده از قابلیت این آثار در جذب مخاطب
- تعریف جایگاه مدیر تولید در تئاتر با وظایف تعریف شده، با هدف نظم بخشی به فعالیت‌های اجرایی، فارغ شدن کارگردان‌ها از پیگیری مسائل مالی و اداری و تبلور خلاقیت در تولید هنری

تحولات:

- تعطیلی کارگاه دکور و لباس مجموعه تئاتر شهر از نیمه دوم سال ۸۶ در پی اجرایی کردن این طرح، ساخت دکور و خرید وسایل و نصب آن، همچنین دوخت لباس گروه‌های نمایشی به خود آنها سپرده شد.

